

Maarten Dolman 3. Stenen scherpen of billen
--

Ed van Gerven:

Maarten, je beschreef net een beetje hoe je bent begonnen en dan had je het ondermeer over het scherpen van molenstenen. Wat is dat eigenlijk precies? En kun jij je nog herinneren hoe jij je eerste steen hebt gescherpt?

Maarten Dolman:

Ja. Het scherpen van molenstenen dat is eigenlijk het uittikken van een groef, een steen bestaat uit een scherpstel dat bestaat uit verschillende maalbanen zoals ze dat noemen en dat als een molensteen maalt, dan slijt hij. Hij slijt ongeveer een halve centimeter per jaar als je tweehonderdduizend kilo maalt. Dus, dat slijt hij af. En dat is dus het uittikken van de groef met een zogenaamde scherfhamer of bilhamer. Het hoog Nederlands noem je het billen van de molenstenen en het woord billen is eigenlijk door in de Napoleontische tijd in het Nederlands terecht gekomen en het komt van de Franse woord brabiage af. Maar, stenen scherpen is het oorspronkelijke Nederlandse woord daarvoor. Om een steen te scherpen, ik weet inderdaad nog heel goed hoe dat begonnen is. Ik was toen ook in Woerden op de molen waar Jan Hoogendoorn, mijn leermeester maalde en Jan van Beek en daar lag buiten een oefenstein. En op die oefenstein daar stonden verschillende scherpstels op en wij doen even een klein stukje voor en dan kun jij een klein stukje nadoen. En ik weet nog heel goed, Jan van Beek was een ontzettende strenge man, want als je een slag gedaan had was het al fout. Zo begon het. En als je twee slagen gedaan had, dan maakte je er een rommeltje van en uiteindelijk heb je daar toch een bepaalde slag van gekregen want, ik ben met Jan van Beek ook op andere molens geweest en mocht ik daar ook scherpen, maar altijd eerst kijken. Ik doe eerst even een paar stroken doe ik voor, een paar kerven doe ik voor, en dan ga ik weg en dan mag jij de kerf die daarop volgt precies even nadoen en zo ging dat dan en zo ging je dat opbouwen. En als beginnend stenenscherper begin je ook altijd in de krop. Dat is dus in het middelste gedeelte van de steen. En pas als je echt stenen kan scherpen, mag je aan de buitenkant komen. Want, de buitenkant van de steen is dus de maalbaan waar dus het graan uitgemalen wordt zoals we dat noemen, dat is het allerbelangrijkste. Want, als je een steen verkeerd scherpt, dan wordt je meel te scherp, te grof of te warm, allerlei mogelijkheden zijn er waardoor het niet meer bakt en waardoor een bakker er niets meer mee kan.